

**Факултет педагошких наука
Универзитета у Крагујевцу, Јагодина
Милана Мијалковића 14, 35000 Јагодина**

Тел/Факс: 035/8223805
Е-пошта: pefjagodina@pefja.kg.ac.rs
Веб-сајт: www.pefja.kg.ac.rs

Прилог 8.4. Упутство за вредновање и оцењивање рада студената

УПУТСТВО ЗА ВРЕДНОВАЊЕ И ОЦЕЊИВАЊЕ РАДА СТУДЕНАТА ФАКУЛТЕТА ПЕДАГОШКИХ НАУКА УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ

Јагодина, 2017.

1. УВОД

Сврха документа *Упутство за вредновање и оцењивање рада студената Факултета педагошких наука Универзитета у Крагујевцу* (у даљем тексту: Упутство) је:

- Систематизовање начина и приказа вредновања рада студената Факултета;
- Пружање помоћи наставницима и сарадницима у процесу разраде вредновања студената у оквиру предмета;
- Омогућавање студентима потпунијег увида и разумевања процеса вредновања њиховог рада.

Документ се састоји из два основна поглавља. У првом поглављу се дају одређења кључних појмова и објашњавају поступак и елементи вредновања рада студената. У другом поглављу су наведени обрасци за евиденцију резултата вредновања рада студената и примери могућих начина вредновања рада студената.

Документ је израђен у складу са *Статутом, Правилником о полагању испита и оцењивањем на испиту и Стандардима и поступцима за обезбеђење квалитета* Факултета педагошких наука Универзитета у Крагујевцу. За праћење примене Упутства надлежна је Комисија за обезбеђење квалитета.

2. ОСНОВНИ ПОЈМОВИ

У стручној литератури се као кључни појмови у оквиру теме посвећене вредновању јављају појмови *вредновање* и *оцењивање*. Уз њих се најчешће објашњавају и појмови *праћење*, *процењивање*, *испитивање* и *проверавање*. С циљем појашњења наведених појмова извршена је упоредна анализа њихових одређења датих у релевантној стручној литератури. На основу анализе издвојена су објашњења појмова релевантних за ово Упутство.

Вредновање (евалуација) представља давање суда о знањима студената, њиховом развоју и напретку (то је вредновање у ужем смислу или *процењивање*), али и давање суда о успешности програма који студент похађа. У том смислу вредновање може укључивати и примереност начина процењивања у односу на околности процењивања, као и његову смисленост. Врсте вредновања су сумативно и формативно.

Сумативно вредновање је процена исхода учења и поучавања и указује на то какав је ниво знања, разумевања и вештина студента остварен након одређеног циклуса учења и поучавања (целине или више целина) или након завршетка процеса учења и поучавања. Смисао сумативног вредновања огледа се у давању, по правилу, квантитативне оцене нивоа остварених исхода (знања, разумевања и вештина). Сумативно оцењивање подразумева могућност утврђивања да ли је студент остварио одговарајући ниво знања, разумевања и вештина предвиђених програмом предмета и у којој мери их је остварио.

Формативно (процесно) вредновање односи се на утврђивање нивоа знања, разумевања и вештина студента током различитих фаза учења и поучавања са циљем: а) унапређивања процеса учења студента - кроз давање повратних информација о актуелним постигнућима студента, наредним корацима у процесу учења и инструкција о начинима унапређивања процеса учења; б) унапређивања процеса поучавања кроз прилагођавање наставе установљеном нивоу знања, вештина и разумевања студената. По правилу, формативно вредновање је квалитативно пре него квантитативно.

Оцењивање је поступак у коме наставник, на основу ширег и комплексног праћења рада студента, оценом исказује квантитативну и квалитативну страну његових постигнућа, у складу са законским прописима.

Праћење представља систематско бележење запажања о развоју интересовања, мотивације и способности студента, његових постигнућа у савладавању задатака наставног предмета и његовог односа према раду и постављеним задацима.

Проверавање се односи на системско испитивање знања и способности студента, с циљем утврђивања његових постигнућа и успеха у остваривању циљева и задатака наставног предмета током семестра или школске године.

Проверавање се реализује *усмено* (разговор, дискусија, излагање и сл.), *писмено* (колоквијум, завршни испит, семинарски рад, портфолио и др.), *практично* (држање часа, активности и сл.) или *комбиновано* (комбинација два или сва три претходно наведена облика).

3. ОПИС ВРЕДНОВАЊА И ОЦЕЊИВАЊА РАДА СТУДЕНАТА

Вредновање рада студената заснива се на Закону о високом образовању (члан 89.), Статуту Факултета (члан 44.) и Правилнику о полагању на испиту и оцењивању на испиту и, по правилу, на примени Европског система преноса бодова (ЕСПБ). У току једне школске године студент остварује најмање 60 ЕСПБ бодова, што одговара просечном укупном ангажовању студената у обиму 40-часовне радне недеље. Један ЕСПБ бод носи између 25-30 сати рада. Остварених 60 ЕСПБ подразумева да студент у току године утроши између 1500 и 1800 сати рада у свим облицима наставе и свим облицима индивидуалног учења да би савладао градиво. Укупно ангажовање студената састоји се од активне наставе (предавања, вежбе, практикуми, семинари и други облици активне наставе који се приказују и описују у књизи предмета), самосталног рада, колоквијума, испита, израде завршних радова, добровољног рада у локалној заједници и других видова ангажовања.

Вредновање рада студената у оквиру предмета треба да буде повезано са дефинисаним циљевима и исходима предмета. Притом је могуће да један елемент праћења и проверавања буде повезан са више различитих очекиваних исхода учења.

Опис вредновања и оцењивања рада студената у оквиру предмета садржи:

Елементе вредновања и оцењивања рада студената (предиститне обавезе и испит):

- Похађање наставе (присуство часовима);
- Активност на настави (учествовање у дискусијама, учествовање у извршавању постављених задатака, извештавање о урађеном задатку, рефлексивни осврт на наставне садржаје, демонстрација и објашњавање одређеног поступка, симулација, самостална реализација наставног часа или активности и сл.);

- Самостални рад студената (израда писане припреме за наставни час или активност, презентације, есеја, семинарског рада, пројекта, портфолија, студије случаја, практичан рад и сл.);
- Периодична провера постигнућа (колоквијуми);
- Завршна провера постигнућа (испит).

У елементима вредновања и оцењивања рада студената наводе се конкретне активности и задаци за које предметни наставник процени да одговарају специфичностима предмета.

Бодовање и начин обликовања коначне оцене:

Предметни наставник, полазећи од циљева предмета и очекиваних исхода, разрађује критеријуме оцењивања. Рад студената се вреднује и оцењује у одабраним елементима. У складу са одговарајућим прописима, испуњавањем предиспитних обавеза и испита студент може остварити највише 100 бодова, при чему предиспитне обавезе учествују са најмање 30, а највише 70 бодова. Однос удела предиспитних обавеза и испита дефинише се за сваки предмет посебно. У наредној табели се наводи пример могуће расподеле броја бодова према предиспитним и испитним обавезама:

ВРЕДНОВАЊЕ И ОЦЕЊИВАЊЕ РАДА СТУДЕНАТА			
АКТИВНОСТ	ОПИС	БРОЈ БОДОВА (максималне вредности)	УКУПНО БОДОВА (максималне вредности)
ПРЕДИСПИТНЕ ОБАВЕЗЕ	Присуство настави	10	70
	Активност на часовима	20	
	Самостални рад студената	20	
	Колоквијум I	20	
ИСПИТ	Колоквијум II	30	30
УКУПНО БОДОВА		100	

Предметни наставник је дужан да:

- На првом часу упозна студенте са програмом предмета, облицима активне наставе и предиспитним обавезама, начином њиховог вредновања, структуром и садржајем испита, обимом и врстом области или питања за испит, структуром укупног броја бодова и начином утврђивања коначне оцене;

- Води писану евиденцију о присуству настави и активностима студената на часовима;
- Води електронску документацију о оствареном броју бодова студената на предиспитним и испитним обавезама (евалуациону листу), чува је трајно, а на захтев, доставља и продекану за наставу и студентска питања;
- На време обавести продекана за наставу и студентска питања о променама у опису вредновања и оцењивања студената, а које се не могу вршити у текућој школској години.

Евалуационе листе могуће је прилагођавати у складу са потребама и карактеристикама наставних предмета.

Евалуационе листе са оствареним бројем бодова доступне су студентима на увид током школске године на лични захтев или путем средстава информисања студената (веб-сајт, огласна табла и сл.).

4. ПРИМЕРИ ВРЕДНОВАЊА И ОЦЕЊИВАЊА АКТИВНОСТИ НА НАСТАВИ И САМОСТАЛНОГ РАДА СТУДЕНАТА

Оцењивање групног рада

Опис	Облик оцењивања који се користи у задацима у којима се очекује заједнички рад студената како би се обавио неки сложенији рад. Подразумева рад студената према јасним инструкцијама које су добили од наставника.
Када се користи	Групни рад се може вредновати и сумативно (тако што оцењујемо исход тог рада), али и формативно (тако што дајемо комплексну повратну информацију током различитих фаза рада у циљу унапређивања учења). Један од разлога за избор групног рада може бити и потреба за симулацијом процеса који захтевају рад у тиму и за које је потребно више од једне особе за извођење. Такође, због своје економичности, погодан је и кад су у настави на располагању ограничена средства и опрема, па се морају делити (нпр. у неким лабораторијским условима).
На шта треба обратити пажњу	Групе се брижљиво морају формирати. Групе могу бити различите: • <i>мешовите групе</i> – студенти различитих способности и постигнућа. Оне су стимулативан контекст кад се жели унапредити рад студената који слабије напредују, тако што

	могу учити и угледати се на своје успешније колеге. • <i>специфичне групе</i> – групе које имају одређени застој или кризу у учењу па им је потребно континуирано праћење, повратне информације од ментора и подршка у мотивационом смислу. • <i>„групе по слободном избору“</i>, које сами студенти формирају према неком критеријуму, најчешће је реч о заједничким интересовањима и афинитетима. Интересантно је да се и у овако састављеној групи могу дешавати конфликти, тако да социјални односи могу контаминирати „заједничке интересе“ који у том случају могу и не морају бити од значаја.
Напомене	Најкритичнији аспект овог метода је питање „технологије оцењивања“ групног рада, односно како доделити појединачне оцене и проценити индивидуални учинак за резултат рада целе групе. Увек постоји могућност да један од чланова групе није довољно активан и да стога може угрозити оцену својих колега или добити добру оцену на туђи рачун. У том случају могуће је изабрати једну од понуђених алтернатива: • унапред утврдити индивидуална задужења за сваког члана групе. У том случају подела задатака, улога и одговорности долази од наставника и то није задатак групе. Иако је то најбезбеднији начин да се процене индивидуални резултати студената, ипак је против логике заједништва и сарадње која је својствена раду у групи. • поделити исте оцене свима у групи, уз свест о последицама на односе у тиму и сенку сумње у објективност која такође може правити проблеме. • доделити коначну оцену групи и пустити чланове да одлуче о расподели заслуга међу собом. Ово је радикалан приступ који од чланова групе захтева одређени ниво зрелости, искуства, као и преговарачке вештине. • доделити индивидуалне оцене независно од тога што је рад био групни, на исти начин како би се то радило да је реч о индивидуалном оцењивању. Ово одише субјективношћу и може бити подложно предрасудама или утицају терета претходног искуства са студентима, па чак и преференцијама, када је реч о појединим студентима. • тражити заједнички извештај о раду групе, и доделити свима исту оцену за то (нека то буде 60% целе оцене), а онда допустити сваком студенту да поднесе доказе о додатном раду за преосталих 40% оцене: ово је вероватно најбољи компромис.

Оцењивање презентације

Опис	Презентација представља уобичајено финале неког процеса рада – приказивање резултата пројекта или групног рада и може да има значајно место у оцењивању студентских компетенција.
Када се користи	Користи се када: - су вештине презентације уврштене у исходе учења одређеног предмета, - је планирано да остали студенти науче нешто из ње.
На шта треба обратити пажњу	Презентације су корисне наставнику: - Због тога што дозвољавају унакрсно испитивање презентера, било да га испитује наставник или студенти, чланови осталих група. - Због тога што се може преиспитати да ли је студент самостално обавио претходне активности, односно да ли може да „одбрани” ауторство над целокупним радом. - Због тога што се материјал презентације обично може чувати као доказ о извршеном задатку. Будући да је презентација простор у коме студент може да испољи своју креативност, треба бити опрезан у постављању критеријума за оцењивање. Коришћење атрактивних презентација са анимацијом и звуком не би требало да буде компензација за оскудан садржај. Презентације групног рада, када се изводе једна за другом, могу бити дуготрајне и заморне за студенте који их прате, те треба унапред временски ограничити трајање презентације.

Оцењивање пројекта

Опис	Пројекат је комплексан задатак који се обично спроводи у неком дужем временском периоду и подразумева различите врсте истраживања. На пројектном задатку студенти раде појединачно или у групи. Наставник прати процес реализације пројекта и води рачуна о томе да „ауторство” у раду не може бити оспорено.
Када се користи	Може се примењивати у свакој области у којој је корисно за студенте да идеје или материјале поставе у контекст примене – на практичном примеру. Пројекти су прикладни у професионалном образовању, поготово ако су теоријска знања и вештине стицане одвојено. Пројектима је могуће обухватити различите делове програма или квалификације и тако обезбедити интегрисано и репрезентативно мерење компетентности.
На шта треба обратити пажњу	- Предметни наставник предлаже проблем или област коју треба истражити (проблеми треба да буду релевантни за актуелну ситуацију у стварном свету рада). - Пројекти захтевају јасне инструкције које су дате у писаној форми заједно са шемом оцењивања (критеријуми и

	бодовање) која упућује студенте око чега треба уложити највећи напор. Битно је поставити јасне и правичне границе када је реч о доступној наставничковој подршци. Важно је да студенти наведу изворе (литературу, интернет странице, документе неких установа и сл.) и активности које предузимају. Могућност за плагирање и „варање“ је минимална када се упућује на изворе и активности које су предузете. Такође, треба експлицитно навести врсту доказног материјала који ће се тражити за оцењивање.
<i>Напомене</i>	- Пројекти, било да су засновани на анализи документације или литературе или истраживању на терену, могу да одузму велику количину времена; студенти се могу фокусирати само на њих и тако занемаривати остале обавезе. Водите рачуна о томе да будете експлицитни и реални у погледу својих очекивања. Рад на пројектима не треба користити када није сигурно да ће студенти моћи да изађу на крај са пројектом јер је он резултат преамбициозног захтева. - Пројекти су веома креативни задаци који за резултат могу имати предлоге идејних решења, модела, студију или извођење конкретних активности. Све те резултате треба чувати или документовати, као доказ у процесу оцењивања. - Пројекте, као и све друго што студенти раде током и ван наставе можемо и ваљало би вредновати најпре формативно (током процеса рада, кроз давање богате повратне информације и пружање подршке у унапређивању квалитета рада), а потом и сумативно кроз вредновање исхода.

Оцењивање симулације

<i>Опис</i>	Симулације покривају широк спектар активности којима се жели приближити ситуација стварног радног контекста. Оне одговарају ситуацијама када се демонстрацијом и посматрањем жели обезбедити поуздан и валидан резултат, али где је из различитих разлога тешко или неизводљиво оцењивати у аутентичним околностима. Оцењивање се може вршити помоћу задатака практичних вештина, обављањем конкретних задатака у конкретној наставној/васпитној ситуацији, преко игре улога итд. Важно је нагласити да није од пресудног значаја доследно симулирати спољашње околности, већ поставити ситуацију која омогућава демонстрирање вештине и праксе стручњака који у тим околностима ради.
<i>Када се користи</i>	Током професионалног образовања, где постоји потреба за приближавањем реалности рада у пракси, ово је најадекватнији метод за проверу достизања исхода. У програмима заснованим на компетенцијама може бити мало

	прилика за непосредно посматрање реаговања студената у конкретним проблемским ситуацијама (ученик са проблемима у учењу, конфликтна ситуација у одељењу и сл.), па те специфичне проблеме треба поставити симулацијом. Тада се компетентност мери на свеобухватан начин, проценом примене интегрисаних знања вештина и ставова у мноштву могућих ситуација.
<i>На шта треба обратити пажњу</i>	• Оцењивање, као и увек, мора бити засновано на јасним принципима и успостављеним критеријумима. Критеријуми се успостављају у односу на исходе учења и могу се односити на <i>праћење процеса активности током симулације и/или процену квалитета резултата активности након симулације.</i> • Пожељно је, ради документовања оцењивања, направити видео-запис симулације. Прављење таквих записа је пожељно у сврху формативног вредновања, јер студент може јасно да увиди своје грешке и да сагледа повратну информацију оцењивача у том светлу.
<i>Напомене</i>	Симулација је компилација различитих активности (практични задаци за тестирање вештина, играње улога, студија случаја итд.), те је простор за њену употребу шири него што се уобичајено мисли: • Студенти могу пролазити кроз различите кратке задатке у којима се суочавају са врло конкретним изазовима карактеристичним за један сегмент рада. У таквим ситуацијама, код студента се проверавају способности сналажења у ванредним али ипак честим реалним ситуацијама. • Симулација може бити постављена и као <i>потпуно измишљена ситуација</i>. Студенту се презентује (измишљени) чланак или извештај који приказује налазе који се косе са конвенционалним знањем о некој методи рада: студент тада мора да припреми одговор на питање како би ти налази – да су истинити – утицали на наше знање и примену методе у пракси. • Студентима се може понудити и конкретан случај чији излази могу водити ка више различитих одлука. На пример, сви студенти полазе од исте студије случаја: у једном одељењу успех ученика опада. Постоје различити путеви да се превазиђе конкретна ситуација, а студент треба да изабере свој излаз из те ситуације и да наведе које су предности тог решења и шта је последица такве одлуке.

Оцењивање студије случаја

Опис	Студије случаја приказују реалне ситуације из праксе у којима се јављају проблеми које треба решавати. Наставници обично користе студије случаја као део процеса учења како би се код студената развијале вештине расуђивања, решавања проблема и доношења одлука. Студентима се пружају могућности да се ангажују на решавању актуелних проблема у одређеној области, што њихово учење чини релевантним и применљивим на ситуације у пракси. Студије случаја могу бити једноставни, кратки описи који илуструју неке теме или проблеме из праксе, али такође могу бити представљени као комплексни сценарији који захтевају анализу и истраживање (што би можда било прикладније за рад у групи). Сценарији могу да се прикажу на папиру као стварни или измишљени догађаји, притом да се употребе чланци из новина, видео или аудио записи. Најчешће се резултат рада, који се оцењује након студије случаја или сценарија, усмено презентује (на пример, користећи постер презентацију) или прилаже писани извештај или нека друга форма примерена подручју на које се случај односи. На нижим нивоима, оцењивање може да се спроведе кроз питања дата у овире сценарија (у писаној форми или при усменом испитивању), са кратким одговорима.
Када се користи	Студије случаја су прикладне за коришћење као инструменти за оцењивање компетенције, пре свега вештина анализе и закључивања, као и доношења и аргументовања одлука. Коришћење студије случаја као методе оцењивања има за циљ да се јасно утврди компетенција студената у односу на елементе као што су: • разумевање / тражење информација (шта?), • анализа / дијагноза (зашто?), • закључивање / предлог (шта даље?), • реализација (како?) и • примена / рефлексација (Шта са тим? Шта за вас као компетентног професионалца то значи?). Студија случаја је веома корисна за формативно оцењивање и треба је тада примењивати у једноставној форми са питањима. Постепено савладавање питања добар је дијагностички апарат за подршку студентима у учењу са разумевањем.
Средства и предуслови за спровођење	Ниво детаља у студији случаја наставник треба пажљиво да одреди како би спречио појаву нејасноћа и осећаја збуњености код ученика. Кад год за то постоји могућност ваља консултовати стручњаке из школа/вртића/домова ученика како би се осигурало да у сценаријима приказаним као студије случаја буде довољно елемената реалности. Разноврсна средства се могу користити као медиј за припрему студије случаја. Новински чланци, текстови са интернета или неких форума, фотографије или аудио-снимци само су неки од

	примера неисцрпних могућности за осмишљавање сценарија. Такође, прилози или саме студије могу бити креиране у оквиру софтверских пакета (као што су Excel радни листови или CAD дијаграми). Студенту треба оставити довољно времена да анализира студију случаја, нађе решења и да припреми тражени финални производ (на пример, презентацију или писани извештај). Време за рад мора бити добро одмерено и унапред утврђено.
<i>Критеријуми оцењивања</i>	Студија случаја мора имати јасну сврху у настави, треба тачно програмирати који се све исходи у оквиру компетенције тим путем желе проверити. Независно од тога да ли се од студента тражи да пронађе грешку или утврди узрок неког проблема или да развије предлог решења, критеријуми и инструменти за процену морају се заснивати на исходима компетенције. На тај начин се обезбеђује валидно и поуздано оцењивање, као и то да су захтеви ситуације која је дефинисана у студији случаја задовољени. Када се оцењивање на основу студије случаја користи формативно, корисно је да се у доношењу одлука о оцени чују и ставови студената. Студије случаја, поготово ако се разматрају у групи, могу да обезбеде и доказе о компетенцијама као што су тимски рад, организација и комуникација.
<i>Напомене</i>	Од суштинског је значаја да студентима буду јасни исходи који се очекују од њихове анализе, као и да форма и обим продукта рада буду јасно дефинисани у захтеву задатка. Такође, наставници не смеју запасти у замку преамбициозних или неадекватних захтева. И креирање и само оцењивање студије су процеси који захтевају улагање доста времена. Задаци оваквог типа свакако претпостављају и пробу у пракси и евентуалну ревизију, што их чини помало проблематичним за примену у сумативном оцењивању.

5. ПЕРИОДИЧНЕ И ЗАВРШНЕ ПРОВЕРЕ ПОСТИГНУЋА СТУДЕНАТА

Периодичне провере постигнућа студената (колоквијуми) и завршне провере постигнућа студената (испити) могу се реализовати у следећим облицима:

- Усмено
- Писмено
- Практично
- Комбиновано (комбинација два или сва три наведена облика).

Усмено испитивање

<i>Опис</i>	Усменим испитивањем наставник у директном контакту са студентом, путем самосталног излагања студента или разговором, проверава квалитет његових постигнућа. Овај облик проверавања се доста користи на свим нивоима формалног образовања.
<i>Када се користи</i>	Усменим испитивањем наставник стиче увид у то да ли студент влада неопходним знањима, да ли разуме одређене концепте и да ли је спреман да их примени у различитим ситуацијама. Већина наставника инсистира да студенти што самосталније излажу садржаје, што доводи до опасности да се усмено испитивање сведе само на репродукцију наученог. Усмено испитивање би требало да укључује разговор између наставника и студента, који се обликује у оквиру неколико тачака: • Проверавање разумевања основних принципа, • Тражење објашњења, појашњења изнетих тврдњи, • Хипотетичке ситуације које нису заступљене приликом излагања, • Оспоравање предложених решења.
<i>На шта треба обратити пажњу</i>	• Ваљаност је велика, али је поузданост мало мања. За сумативно оцењивање би требало да се припреми стандарлизован списак питања. • Време трајања усменог испитивања треба да буде унапред утврђено, како се не би нарушила равноправност или злоупотребила његова основна сврха. • Не постоји непосредан, опипљив доказ усменог испитивања. Требало би размотрити могућност снимања усменог испитивања.
<i>Напомене</i>	Неке од „критичних тачки“ усменог испитивања, поред свођења на репродукцију знања, јесу и: • усменим путем се може проверити знатно мањи део предвиђених садржаја него писменим путем, • може се јавити субјективност у оцењивању, • допунским питањима се смањује самосталност студента и

	сл. Из тих и сличних разлога, усмено испитивање би требало користити искључиво у комбинацији са писменим и/или практичним испитивањем.
--	---

Писмено проверавање

Опис	Писмено проверавање подразумева самостално студентово писање и обраду одређене теме (израда есеја) или одговарање на питања и решавање задатака у писменој форми (затворени и отворени тип). - У питањима затвореног типа од студента се тражи да изабере тачан од више понуђених одговора или допуни дату тврдњу речју или синтагмом. - Код питања и задатака отвореног типа студент сам формулише кратак одговор.
Када се користи	Питања и задаци у писаној форми могу да буду корисна приликом процене основног знања и за допуну података прикупљених током структурисаних активности на часовима и самосталног рада студената. Најчешће се постављају у виду теста, а корисна су у ситуацијама када знање представља кључни елемент компетентног постигнућа. Питања и задаци затвореног типа користе се да би се испитала фактографска знања, тј. да би се утврдило да ли студент познаје одређене чињенице које се траже у предмету. Питања и задаци отвореног типа користе се када се од студената тражи самостална формулација одговора. Често захтевају решавање проблема, интерпретацију и примену знања и вештина у новим ситуацијама. Користе се да би се: - Испитало основно знање и разумевање студента, - Проширило сазнање о ономе што је примећено у сличним ситуацијама или приликом употребе неких нових процедура. Питања код којих се тражи опширан одговор у виду краћег есеја дају студенту могућност да изрази своје идеје писменим путем и да покаже степен познавања теме или проблема. Корисна су за оцењивање когнитивних вештина као што су компарација, анализа и синтеза.
На шта треба обратити пажњу	Пожељно је да на писменим проверама питања и задаци буду структурирани у најмање три групе, тако да испитују: <i>Способност репродукције садржаја.</i> Студент је способан да именује и распознаје карактеристике и елементе садржаја који су му изложени. Подразумева знање чињеница, појмова, принципа и генерализација које је студент само у стању да репродукује, без дубљег улажења у њихова значења. <i>Пример:</i> „Наведите елементе оквира за примену резултата учења“. <i>Способност разумевања садржаја.</i> Подразумева схватање

значаја чињеница, термина и појмова у склопу веће целине; уочавање зависности међу појмовима; издвајање битног од небитног; објашњавање дефиниција, закона и правила; повезивање чињеница и логичко и самостално излагање ученог градива. Студент усваја битно, повезује учено градиво и закључује, схвата узрочно – последичне односе, тумачи различите појаве и догађаје. Даје научене примере принципа или поново формулише принцип, али својим речима. У стању је да користи научене принципе и правила када му се излажу већ познати примери, али није у стању да их примењује на решавање сасвим нових и непознатих проблема. *Пример:* „Зашто се разредно-предметно-часовни систем наставе и поред многобројних недостатака одржао као основни организациони облик наставе?“

- *Способност примене наученог.* Подразумева генерализовано знање, садржи увиђање суштинских односа, схватање општих правила и принципа. Да би могло да буде применљиво на нове ситуације, знање мора да буде довољно уопштено и ослобођено конкретног контекста у коме је први пут стечено. Студент је у стању да примени научену генерализацију на специфичну ситуацију, то јест код решавања нових и непознатих проблема. Студент независно и самостално употребљава и преноси стечено знање у новим ситуацијама и на непознатом материјалу. Индивидуално и критички приступа задатим проблемима, апстрахује их и уопштава, долази до принципа и законитости, испољава наклоност ка истраживању. *Примери:* „Саставите задатак из српског језика у којем се од ученика захтева анализа конкретним растављањем“, „Наведите и образложите аргументе 'за' и 'против' примене методе хеуристичког истраживања у млађим разредима основне школе“, „Одаберите наставни садржај који бисте реализовали применом методе демонстрације. Образложите свој избор“, „Шематски прикажите однос структурних елемената садржаја наставних програма“ и сл.

Приликом израде задатака може се користити и ревидирана Блумова таксономија образовних циљева, аутора Андерсона и Крејтвола (Anderson, Krathwohl, 2001). Задаци се формулишу у односу на следеће квалитативно различите нивое знања:

- *Памћење* (препознавање учених садржаја) се испитује питањима и задацима који почињу речима: „дефинишите“, „наведите“, „набројте“ и сл;
- *Разумевање* (могућност објашњавања суштине концепта или процеса, тумачење, навођење примера, класификовање, сумирање, генерализовање, упоређивање и сл.) се испитује питањима и задацима типа: „Опишите шта се дешава

	када...“, „Објасните...“ и сл.; • <i>Примена</i> (развијање решења неког проблема, примена, извршавање, спровођење, коришћење и сл.) се испитује питањима и задацима типа: „Саставите задатка путем којег ћете показати да...“ и сл.; • <i>Анализа</i> (детаљно испитивање концепата или процеса) се испитује питањима и задацима типа: „Одредите разлике између...“, „Упоредите...“, „Осмислите алтернативни начин за...“ и сл.; • <i>Евалуација</i> (критичко процењивање вредности, квалитета, значаја или услова) се испитује питањима и задацима типа: „Процените околности у којима је...“, „Процените ситуацију...“ и сл.; • <i>Креирање</i> (стварање нових продуката, генерисање, планирање, пројектовање, конструисање) се испитује питањима и задацима типа: „Осмислите алтернативни начин за...“, „Осмислите поступак за...“ и сл.														
Критеријуми сумативног оцењивања	Предметни наставник би требало да састави у писменој форми упутство за оцењивање које би садржало примере прихватљивих одговора на поједине врсте питања и објави га на сајту Факултета. То би помогло да се одговори оцењују објективно и доследно, а тако се повећава поузданост и валидност оцењивања. За свако питање и задатак у писменом испитивању наставник назначава максималан број бодова који студент може да добије, у зависности од квалитета одговора. На почетку теста мора да стоји бодовна скала са јасно одређеним распоном бодова који је неопходно остварити да би се добила одговарајућа оцена. На пример: <table border="1"> <thead> <tr> <th>Број бодова</th><th>Оцена</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>0-34</td><td>5</td></tr> <tr> <td>35-40</td><td>6</td></tr> <tr> <td>41-45</td><td>7</td></tr> <tr> <td>46-50</td><td>8</td></tr> <tr> <td>51-55</td><td>9</td></tr> <tr> <td>56-60</td><td>10</td></tr> </tbody> </table> Посебно треба водити рачуна о следећем: • Питања и задаци којима се испитују различити квалитети знања и способности, носе различит број бодова. На пример, сва питања и задаци којима се испитује способност репродукције носе 1 бод, сва питања и задаци којима се испитује способност разумевања 2 бода, а сва питања и задаци којима се испитује способност примене 3 бода. • Број питања и задатака би требало да буде једнак за све три групе. На пример, по 10 питања и задатака за испитивање способности репродукције, способности разумевања и способности примене. На тај начин се обезбеђује да	Број бодова	Оцена	0-34	5	35-40	6	41-45	7	46-50	8	51-55	9	56-60	10
Број бодова	Оцена														
0-34	5														
35-40	6														
41-45	7														
46-50	8														
51-55	9														
56-60	10														

	студент не може да добије позитивну оцену, а да влада само репродуктивним знањима.
<i>Напомене</i>	- Есеје је теже објективно проценити јер није лако одвојити процену усвојености и обраде наставног садржаја од процене стила и способности писања. - Питања затвореног типа имају ограничену примену. Уколико се не комбинују са другим врстама не пружају информације о свим димензијама компетенције или о примени основног знања. Питања затвореног типа треба постављати заједно са питањима отвореног типа како би предметни наставник дошао до повољне количине информација на основу којих може да одреди способности студента.

Практично проверавање (оцењивање практичних вештина)

<i>Опис</i>	Облик проверавања намењен процени способности студената да примене теоријско знање у пракси, у оквиру практичне наставе или неког модула. Сматра се најочигледнијим обликом оцењивања: посматрање студената док нешто раде, како бисмо се уверили да то раде на одговарајући начин. Студентима се даје практичан задатак, који је у складу са стандардом дате квалификације и који треба да се реши у прописаном временском оквиру. Постоји неколико начина на који се прикупљају и евидентирају докази о стицању практичних вештина. Студент може да се оцењује директним посматрањем извођења практичног задатка (нпр. док реализује час или активност) према критеријумима оцењивања за одговарајуће компетенције. Такође, студент може да се оцењује анализом производа који је резултат практичног задатка (на пример: писана припрема за час или активност, материјали за самосталан рад ученика, презентације и сл.). Непосредно посматрање је незаменљиво кад се жели створити целокупна слика о стеченим компетенцијама студента која укључује веома важне вештине и способности као што су сарадња, организација сопственог рада или ставови у вези са односом према деци, према радној околини и према средствима за рад. У тим околностима, непосредно посматрање представља једини валидни начин оцењивања.
<i>Када се користи</i>	Оцењивање практичних вештина је суштинска компонента готово сваког програма професионалног образовања. Неопходно је да знамо колико су студенти умешни, на ком су нивоу њихове вештине које демонстрирају док обављају конкретан задатак. Треба узети у обзир да сама експресија практичних вештина није обично довољна да се докаже стеченост компетенције. Компетенција захтева доказ о разумевању и резонувању, као и испољавање одређених личних катеристика и пожељних вредности.

	Значајан фактор за потврду компетентности јесте и процена квалитета финалног производа (у настави информатике, на пример: квалитет израђеног софтвера).
<i>Средства и предуслови за спровођење</i>	Задаци у оквиру прктичног рада треба да буду пажљиво формулисани тако да нема недоумица у вези са захтевима који се постављају пред студенте. Контекст у коме се изводи активност је важан фактор како за развој компетенције тако и за њену процену. Пракса која се реализује у вежбаоницама пружа додатне могућности за оцењивање практичних вештина у реалном радном окружењу. Нормативи у погледу услова, као и одговарајући програм и организација рада на пракси у вежбаоницама важне су претпоставке за ефикасно оцењивање у том контексту.
<i>Инструменти оцењивања</i>	Сваки практични задатак захтева инструмент за оцењивање (најчешће се користе чек-листе) који ће омогућити оцењивачу да, на основу критеријума процени да ли је студент достигао прописане исходе вештина за одређену квалификацију. Чек-листа мора остављати простор оцењивачу да изнесе свој коментар на извођење задатка, а у односу на критеријуме оцењивања. У случају када се оцењивање спроводи током континуиране праксе, ментор који оцењује извођење наставе/активности коришћењем чек-листе, треба да буде обучен за њену примену.
<i>Напомене</i>	Задаци за оцењивање практичних вештина су задаци примене и њих је могуће конципирати тако да проверавају све компоненте компетенције кроз процес решавања проблема (конкретне ситуације). Тада постају сложени радни задаци који покривају демонстрацију вештина и ставова, али и примену концептуалних знања у широком појасу ситуација карактеристичних за одређену квалификацију. Није увек лако пратити и оценити практичне вештине; субјективност и у овој форми оцењивања може бити проблематичан фактор. Обично је много једноставније оценити финални производ практичног рада, а не процесе и вештине који који га прате. Такође, неки студенти су склонији трети или се осећају спутано када неко посматра њихово извођење, тако да у почетничкој фази за њих треба алтернативно примењивати ова два приступа.

ДЕКАН

Проф. др Виолета Јовановић

Handwritten signature of Prof. dr Violeta Jovanović